

Vpeljava cirkuških veščin v pouk športa oziroma športne vzgoje

Introducing circus skills in physical education

Keywords: circus, circus pedagogy, school sports programs, teaching.

²Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport

■ Uvod

Le malokdo še ni bil na cirkuški predstavi, ki človeka s svojo dinamičnostjo, magičnostjo in ustvarjalnostjo prestavi v neki drug svet. Gotovo smo vsi občudovali žonglerje, klovne in akrobate. »Cirkus popelje izven tipičnega družbenega okvira. Kot tak, distanciran in vedno nekoliko izven običajnega toka, zaseda pozicijo nekoga, ki lahko vidi trenutno družbeno pojavnost v drugačni luči. Cirkuška fama govori o perspektivi pogleda, ki ni ujeta v rutino vsakdana.« (Rutar, 2005, str. 56) Medtem ko je bil cirkus nekoč nekaj čarobnega, nevsakdanjega in redko videnega, so cirkuške veščine s pojavom sodobnega cirkusa, uveljavitvijo cirkuških šol in uporabo svetovnega spleta ter s poučevanjem v šolah postale dostopne vsem. Veliko osnovnih in nadaljevalnih elementov žongliranja, akrobatike ter ravnotežnih veščin lahko vsak najde na spletnih straneh, šolani cirkusanti izvajajo različne delavnice in nekatere cirkuške veščine učitelji poučujejo tudi v šolah (Kriellaars idr., 2019). Z vse večjo dostopnostjo cirkuških veščin se je začelo tudi preučevanje njihovega vpliva na posameznika v gibalnem in predvsem socialnem kontekstu (Bolton, 2004; Chung, 2010; Kiez, 2015; Kriellaars idr., 2019). Področje, ki te vplive preučuje in jih v praksi uporablja, se imenuje cirkuška pedagogika. Na njenih temeljih so po svetu nastali mladinski in socialni cirkusi. Ker slovenski učitelji športne vzgoje na Fakulteti za šport Univerze v Ljubljani ne pridobijo dovolj znanj za poučevanje cirkuških veščin, v prispevku predstavljamo pomen cirkuške pedagogike za otrokov razvoj ter možnosti za vključevanje cirkuških veščin v različne organizacijske oblike vzgojno-izobraževalnega procesa in izpopolnjevanje učiteljev za njihovo poučevanje.

■ Cirkuška pedagogika

Različni avtorji (Debenjak, 2017; Mikič idr., 2009) navajajo, da je cirkuška pedagogika oblika pedagoškega dela, kjer se ob usvajanju cirkuških veščin in spodbujanju dejavnega odnosa do učenja razvija posameznik, gradijo pa se tudi kakovostni skupinski odnosi. Temelji na elementih sodobnega cirkusa, dramske in gibalne pedagogike ter interaktivnih iger. Prek učenja cirkuških veščin spodbujamo ustvarjalnost, spontanost, izraznost, zaupanje in lastne sposobnosti in vztrajnost ter izboljšujemo gibalne sposobnosti posameznika. Omenjeni avtorji jo označujejo kot svežo meto-

do gradnje skupine, vzajemnega zaupanja med člani skupine, učenja medsebojnega sodelovanja ter krepitve sposobnosti za premagovanje osebnih in skupinskih ovir. Maglio in McKinstry (2008) navajata, da cirkuška pedagogika uporablja cirkus kot medij, skozi katerega poučuje, opolnomoči ter komunicira s posamezniki in med njimi. Cirkuška pedagogika ustvarja okolje, v katerem prideta dobro do izraza skupinska solidarnost in individualno umetniško izražanje, ter ponuja priložnosti za ustvarjanje novih družbenih vezi. Tucunduva in Bortoleto (2019) pa kot glavno gonilo cirkuške pedagogike vidita ustvarjalnost. Ta se kaže v raziskovanju telesa in gibanja ter umetniškega izraza, prek katerega posameznik spoznava lastne telesne zmožnosti in omejitve.

Cirkuška pedagogika v Sloveniji

V Sloveniji ima cirkuška pedagogika svoje korenine na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani, kjer jo na smeri socialna pedagogika tudi poučujejo kot izbirni predmet (Predstavitveni zbornik: univerzitetni študijski program prve stopnje socialna pedagogika, 2021).

Zunaj prostorov fakultete je gonilna sila cirkuške pedagogike v slovenskem prostoru Slovensko združenje za cirkuško pedagogiko Cirkokrog (Debenjak, 2017). Poleg njih v Ljubljani na temeljih cirkuške pedagogike deluje tudi Cirkus Fuskabo s programom, ki ga izvajata organizacijska enota Zavoda Salesianum – Skala in društvo Mismonismo.

■ Cirkuške veščine

Cirkuške veščine so temelj cirkuške pedagogike. Aubertin (2013, v Kiez 2015) navaja, da so cirkuške veščine most med umetnostjo in športom. Tako kot vsi športi zahtevajo veliko treninga, vendar v nasprotju s športom niso omejene z določenimi pravili, zato omogočajo hkraten razvoj gibalnih sposobnosti in umetniške ustvarjalnosti. Prav ustvarjalnost vsak dan rojeva nove cirkuške discipline in v okvir cirkusa spada vsaka gibalna dejavnost, ki vključuje cirkuške elemente. Vendar kot opozarja Juvan (2017), samo to, da ima neka dejavnost prvine ali določene dele, ki so podobni ali celo enaki cirkusu, še ne pomeni, da jo lahko umestimo med cirkuške discipline. Tako športi z žogo niso cirkuška veščina, to prav tako nista na primer rolkanje in vožnja s kolesom bmx, saj nimata s cirkusom nikakršne zgodovinske in vsebinske pove-

zave. Kot primer lahko navedemo projekt belgijske šole Ecole de cirque de Bruxelles, kjer so v socialno nepriviligiranem okolju ustvarili zmes veščin žongliranja, košarke in gledališkega igranja ter jo poimenovali Cirq Basket (Framework of competences for social circus trainer, 2011).

Za boljše razumevanje in pregled cirkuških veščin je potrebna njihova razvrstitev v kategorije, kar je težavno, saj se med seboj zelo prepletajo. Domnevno prvi, ki jih je poskušal razdeliti, je bil Hovey Burgess leta 1974. Navdih je dobil v moskovski cirkuški šoli.

Hovey Burgess (1974) je razdelil cirkuške veščine v tri glavne kategorije: žongliranje, ravnotežje in preskoki. Vsaka kategorija ima po tri podkategorije, razvrščene po zahtevnosti izvedbe: pripravljalne, osnovne in raznolike elemente (Slika 1).

Danes je kategorizacija po Burgessu (1974) že nekoliko zastarela. Pri pregledu spletnih strani različnih cirkuških šol po svetu opazimo, da je skoraj vsaka uvedla svojo razdelitev cirkuških veščin. Na podlagi analize cirkuških veščin različnih cirkuških šol smo jih razdelili v pet kategorij in vanje smiselno umestili cirkuške pripomočke: veščine zračne akrobatike, veščine talne akrobatike, veščine ravnotežja, žongliranje in klovnovske veščine. Ker še nimamo uradnega slovenskega izrazoslovja za določene prvine in v pogovornem jeziku uporabljamo angleške izraze, smo ob njihovem naštevanju v oklepaju navedli še v strokovni literaturi uporabljen angleški izraz.

Veščine zračne akrobatike se izvajajo na cirkuških pripomočkih, ki visijo, tako da akrobati vsa gibanja izvajajo nad tlemi. Mednje sodijo »statični in leteči trapez« (angl. *static and flying trapeze*), »svila« (angl. *aerial silk*), »vrv« (angl. *aerial rope*), »obroč« (angl. *aerial ring*), »gugalnica med oblaki« (angl. *cloud swing*), »zibelka« (angl. *aerial cradle*) in še nekatere druge.

Talna akrobatika je temeljna cirkuška disciplina. Skozi leta so cirkusanti razvili različne cirkuške pripomočke in discipline talne akrobatike: »skupinska akrobatika«, »ruski drog« (angl. *russian bar*), »nemško kolo« (angl. *german wheel*), »kolo« (angl. *wheel*) in druge, tudi veščine dinamične in statične posamezne, partnerske ter skupinske akrobatike.

Pri veščinah ravnotežja ohranjamo stabilni položaj na različnih ravnotežnih cirkuških pripomočkih, kot so monocikel, hodulje, napeta vrv, ohlapna vrv, hodilna žoga in »elastični trak« (angl. *slackline*).

BURGESS CIRCUS TECHNIQUE CHART

January 1974

	PRELIMINARY	ESSENTIAL	DIVERSIFIED
JUGGLING	 Balancing objects: cue stick, broom, chair, feather, etc.	 Toss juggling of objects: nuclear (balls), linear (clubs), and curvilinear (rings, plates).	 Manipulating gyroscopic objects: devil sticks, diabolo spools, rope and plate spinning, etc.
EQUILIBRIUM	 Headstands and hand balancing.	 Balancing: on rolling objects (unicycle), "stilting" objects (stilts, unsupported ladder), and human columns.	 Rigging: trapeze, horizontal bar, slack wire, tight wire, etc.
VAULTING	 Jumping: broad jump, high jump, jumping rope, hoop jumping, etc.	 Turning the body on its long (pirouette), medium (hand-springs, somersaults), and short (cartwheels) axes.	 Catapults: springs (spring-board, trampoline), swings (trapeze flybar), and human pitches (risley, adagio).

Photographs by Judy Burgess

Slika 1. Delitev cirkuških veščin (Hovey Burgess, 1974)

Žongliranje je po Burgessu (1974) metanje, lovljenje, »uravnoveženje« (angl. *balancing*), vrtenje, brcanje cirkuških pripomočkov. Žongliramo z rutkami, žogicami, keglji, obroči, diabolom, poiji, kitajskimi krožniki, rožnimi palicami, obročem itd.

Med klovnovske veščine uvrščamo improvizacijo, pantomimo, mimiko ter vse gledališke in glasbene spretnosti. Klovni jih izvajajo brez cirkuških pripomočkov ali pa med svo-

je veščine vključuje različne prej naštetih cirkuške pripomočke, seveda, če jih obvlada.

Cirkuške veščine zaradi svoje raznovrstnosti in gibalne sestavljenosti vplivajo na različne vidike otrokovega razvoja:

Telesni razvoj:

- Nekatere cirkuške veščine ponujajo otroku povsem nove telesne izkušnje (Mikič idr., 2009). Na primer vožnja z monoci-

klo (enokolo) je povsem drugačna izkušnja kot vožnja običajnega kolesa. Različne igre, ki popeljejo otroka v svet klovna, izjemno vplivajo na telesno izraznost, na primer na obrazno mimiko, vadba mimike pa občutno vpliva na telesno zaznavanje.

- Kiez (2015) ter Kriellaars idr. (2019) so v določenem časovnem obdobju preučevali razvoj gibalne pismenosti med otroki 4. in 5. razredov na šolah, kjer poučujejo cirkuške veščine pri pouku športne vzgoje, in na šolah, kjer teh veščin ne poučujejo. Kot preučevane gibalne sposobnosti in spretnosti so določili serije temeljnih gibanj, ki vključujejo kombinacijo gibalnih vzorcev dveh ali več delov telesa. Razdelili so jih na a) stabilnost s podkategorijama ravnotežje in kontrola telesa, b) lokomotorne spretnosti, ki se nanašajo na gibanje telesa z ene točke na drugo v navpični ali vodoravni smeri, in c) manipulacije, ki se nanašajo na gibanja, ki delujejo na določen objekt z močjo in natančnostjo. Učence so izmerili z merskimi nalogami za oceno gibalnih sposobnosti in usvojenosti gibalnih spretnosti na začetku in ob koncu šolskega leta. Ugotovili so, da je bil napredek otrok, ki so med poukom športne vzgoje bili deležni poučevanja cirkuških veščin, za 7,9 % večji od napredka druge skupine. Učenci petih razredov so kar pri petnajstih od osemnajstih merskih nalog dosegli boljše rezultate, učenci četrtil razredov pa pri sedmih od osemnajstih. Razlike med spoloma v razvoju gibalnih sposobnosti in spretnosti so bile manjše na šolah, kjer so bili otroci deležni poučevanja cirkuških veščin.

- Sahm (2000, v Mikič idr., 2009) navaja, da z vadbo cirkuških veščin, še posebej akrobatike, učenci povečujejo telesno moč in stabilnost telesa.

- Ballreich (2000, v Mikič idr. 2009) dodaja, da ravnotežne cirkuške veščine izboljšujejo ravnotežje učencev, saj pri talni akrobatiki učenci usklajujejo svoje telo in telo svojega partnerja oziroma sta učenca v nenehnem iskanju skupne ravnotežne točke.

Spoznavni razvoj:

- Z vadbo cirkuških veščin, izumljanjem novih trikov, ustvarjanjem kostumov, pripravljanjem predstav itd. učenci razvijajo ustvarjalnost.
- Razvijajo tudi problemsko razmišljanje, saj izvajanje cirkuških veščin prednje postavlja vedno nove gibalne probleme.

- Z učenjem klovnovskih veščin in nastopanjem se učenci učijo improvizacije ter ustreznega in hitrega prilagajanja na odzive gledalcev.
- Kiez (2015) navaja, da so učenci, ki so se v njeni študiji priučili cirkuških veščin pri pouku športne vzgoje, bolje razumeli gibanje ter pomen gibanja samega, saj so za izvedbo vaj potrebovali manj navodil. Pozitiven odnos do gibanja, ki so ga pridobili z vadbo cirkuških veščin, je po njenem mnenju ključen za razvoj dejavnih in zdravih otrok.

Čustveno-osebnostni razvoj:

- Kiez (2015) ugotavlja, da so otroci 4. in 5. razredov, ki so se pri urah športne vzgoje učili cirkuških veščin, izboljšali svojo samopodobo, bili bolj zadovoljni, motivirani ter radovedni.
- Ukvarjanje s cirkuškimi veščinami povečuje samozavest (Mikič idr., 2009). Le redna vadba in vztrajnost, ki sta temeljna procesa pri ukvarjanju z določeno cirkuško veščino, zagotavljata uspeh. Ta vpliva na samopodobo, zdrava samozavest pa se razvije iz pozitivne samopodobe.
- Mikič idr. (2009) navajajo, da lahko v cirkusu otroci eksperimentirajo s svojo identiteto, se postavljajo v različne vloge in preizkušajo različne cirkuške veščine ter tako spoznavajo same sebe.
- Učenci se z vadbo cirkuških veščin učijo poguma in koncentracije, saj so s hojo po vrvi, rolaboli ali hodilni žogi ves čas soočeni s strahom pred padcem. Padce lahko preprečijo le z dobro osredotočenostjo na izvedbo gibanja.
- Sahm (2000, v Mikič idr., 2009) ugotavlja, da cirkuške veščine vplivajo na otrokovo raziskovanje meja, saj pri cirkuških veščinah hitro trči ob lastne meje. Prav to je potencial cirkuške pedagogike, saj otroci zelo radi preizkušajo lastne meje brez strogih navodil staršev. Šele ko spoznajo lastne meje, jih lahko sprejmejo. Meje niso toge in so spremenljive.

Socialni razvoj:

- Kot poudarja Bolton (2004), je prednost cirkusa pred športi to, da gre za zabavno dejavnost, ki ne vključuje tekmovanja, temveč temelji na sodelovanju in medsebojni pomoči.
- Ker je bil cirkus že od nekdaj multikulturen, eksotičen in mednarodni, vpliva na

sprejemanje drugačnosti. Poleg tega pa že same cirkuške dejavnosti, na primer klovnovstvo, močno odstopajo od običajnega, zato v cirkusu enostavno ni prostora za sovraštvo do drugačnosti (Mikič idr., 2009).

- Z vadbo cirkuških veščin učenci razvijajo zaupanje, saj so pri akrobatiki pogoste vaje, kjer je eden izmed udeležencev v zraku ob podpori partnerja ali skupine.
- Pri izvajanju akrobatike v dvojicah ali skupini prihaja do intenzivnejšega telesnega stika med udeleženci, zato se učenci učijo spoznavanja meja svojega telesnega prostora in sprejemanja dotika drugega (Mikič idr., 2009).
- Z vadbo cirkuških veščin prihaja do prepoznavnosti in rušenja ustaljene skupinske hierarhije, saj pridejo v cirkusu do izraza tudi najmanjši udeleženci, ko na primer stojijo na vrhu piramide (Sahm, 2000, v Mikič idr., 2009). Carr (2007) posebej opozarja, da v cirkusu netekmovalni pristopi omogočijo tudi sramežljivim otrokom, ki ne želijo tekmovati ter se primerjati z drugimi, lažje vključevanje v dejavnost ter posledično v skupino.

■ Cirkuška pedagogika pri pouku športne vzgoje

Umestitev cirkuške pedagogike v šolski prostor ni nova (Coasne, 2013, v Tucunduva in Bortoleto, 2019). Mladinski in socialni cirkusi že nekaj časa predstavljajo svoje dejavnosti učencem v popoldanskem času v obliki interesnih dejavnosti, v šolah v naravi in na športnih dnevih. Le redko pa se je cirkuška pedagogika umestila v učni načrt predmeta športna vzgoja ali katerega drugega predmeta. Na Finskem je ministrstvo za šolstvo cirkuško umetnost že vključilo v učni načrt predmeta umetnost (Beauthier idr., 2016).

Cirkuška pedagogika sledi temeljnim izhodiščem športne vzgoje in je lahko odlično sredstvo za doseganje ciljev tega predmeta. Price (2012) razmišlja, da so cirkuške veščine primerne za vključitev v učni načrt športne vzgoje, saj omogočajo uresničevanje temeljnih ciljev predmeta. Po njegovem mnenju cirkuške dejavnosti učence ustrezno motivirajo in vzbudijo v njih veselje do gibanja, ponujajo jim odmik od tekmovalnosti, značilne za »klasične« športe, so povezovalne in kot take vključujejo v

dejavnost vse učence v razredu ter s svojo raznovrstnostjo gibalnih struktur vplivajo na otrokov celostni razvoj. Posebej Krielaars idr. (2019) opozarjajo na njihov velik pomen pri oblikovanju gibalne pismenosti učencev, pri tem pa imajo enak vpliv na oba spola.

Cirkuška pedagogika je tudi odličen pristop za izvajanje učnega načela individualizacije, saj omogoča vsakemu učencu, da izbere svoj najljubši pripomoček oziroma veščino in se v njej izuri. Bojazni, da bi se učenec ob sebi ljubem pripomočku ali veščini začel dolgočasiti, ni, saj obstajajo vedno novi in še težji triki. Hkrati je zelo preprosto usvojiti osnove cirkuških veščin, saj jih je mogoče poučevati postopno in jih prilagajati sposobnostim učencev. Cirkuške veščine lahko poučujemo individualno, v dvojicah ali večjih skupinah, enakovrednih ali različnih po znanju. Poučevanje cirkuških veščin ponuja učitelju veliko svobode pri oblikovanju pouka. Učencem lahko ponudi dejavnosti, ki so zanje zanimive in jih veselijo, tako da jih vključi v pouk kot glavno ali dodatno vsebino. Z njimi lahko učitelj zaposli učence, ki so opravičeni vadbe zaradi različnih zdravstvenih težav, saj nekatere veščine ne zahtevajo izrazitega telesnega napora, temveč je njihovo izvajanje osredotočeno na razvoj natančnosti in koordinacije roka – oko (npr. žongliranja z ruticami), ravnotežja (npr. vzdrževanje ravnotežja ali hoja po napei vrvi) ali izraznosti (klovnovske veščine).

Cirkus je lahko tudi tema prepletenega modela medpredmetnega povezovanja, pri katerem je značilna uporaba osnovne teme za poučevanje več predmetov, kar učencem olajša zaznavo povezav med idejami, vendar zahteva pazljivo izbiro smiselnih tem in usklajeno delo več učiteljev (Kovač in Jurak, 2012). Navajamo enega od primerov projektnega dela, ko različni osnovnošolski učitelji obdelujejo pri svojih predmetih cirkuške veščine, učenci pa zadnji dan projekta nastopijo v cirkuški predstavi. Pri predmetu šport se učenci učijo cirkuških veščin in pripravljajo točko za predstavo. Pri glasbeni umetnosti spoznavajo glasbo, ki jo povezujemo s cirkusom, gledajo nemi film »The Circus« in ustvarjajo glasbo za predstavo. Pri matematiki se učijo povprečne vrednosti števil prek žonglerskega matematičnega zapisa »menjava smeri« (angl. *siteswap*), pri zgodovini spoznavajo zgodovino cirkusa, pri likovni umetnosti izdelujejo kostume ter scenografijo za predstavo itd. Tako lahko vsak učitelj sam

predvidi, katero vsebino želi učencem posredovati, pomembna pa je dobra medsebojna usklajenost učiteljev pri izbiri ciljev in vsebin.

Neobvezni predmet šport

V Sloveniji so cirkuške veščine umeščene v program osnovne šole, saj so ena od vsebin neobveznega izbirnega predmeta šport (Kovač, 2013). V sklopu športnih dejavnosti, usmerjenih predvsem v razvoj koordinacije gibanja, ravnotežja, natančnosti in ustvarjalnosti, sta poleg drugih podani tudi vsebinska tema cirkuške dejavnosti, v katero so vključene cirkuške veščine žongliranja, preskakovanja več kolen in pantomime, ter vsebinska tema ravnotežne spretnosti, v katero so vključene hoja po vrvi in traku, hoja s hoduljami, vzdrževanje ravnotežja na ravnotežnih deskah, žogah in vozičkih ter vožnja monokolesa (Kovač, 2013).

■ Učitelj športne vzgoje v vlogi cirkuškega pedagoga

Da lahko učitelj športne vzgoje v praksi udejanji pozitivne učinke cirkuške pedagogike, je pomembno, da se drži smernic, ki narekujejo delo cirkuškega pedagoga. Lafortune in Bouchard (2011) trdita, da mora cirkuški pedagog gojiti ljubezen do cirkuških veščin ter imeti znanje in smisel za njihovo izvajanje. Mora biti umetnik, ki je izbral, da bo svoje znanje in nadarjenost obvladovanja cirkuških veščin usmeril v poučevanje drugih. Pomembno je, da obvladuje vsaj osnove cirkuških veščin in da išče vedno nove ustvarjalne pristope za njihovo poučevanje. Poleg znanja izvajanja in poučevanja cirkuških veščin mora učitelj vzpostaviti z učenci ustrezen odnos ter mora biti njihov vodja in vzornik. Avtorja opozarjata, da ima njegov pristop do dela in odnos do posameznikov v skupini pomemben vpliv na celotno skupino ter na delo samo, zato je zelo pomembno, da se kar se da zaveda svojih dejanj in njihovih posledic. Hyttinen (2011) dodaja, da se ob pregledovanju vseh nalog in zahtev zdi naloga učitelja kot cirkuškega pedagoga lahko celo zastrašujoča, a se mora zavedati, da ne leži vsa odgovornost na njegovih ramenih, saj že sam cirkus in skupina skupaj opravita večino dela za dosego ciljev. Pomembno je le, da dejavno spremlja skupino ter vedenje in počutje posameznikov v njej in ob poučevanju uporablja precej humorja, ki sprosti ozračje

in naredi morebitne napake tako pedagoga kot otrok manj usodne. Tukaj pa se seveda pojavi vprašanje, kje se v Sloveniji učitelj športne vzgoje lahko nauči cirkuških veščin.

Na Fakulteti za šport Univerze v Ljubljani imajo študenti programa športna vzgoja v drugem letniku podiplomskega študija možnost izbire izbirnega predmeta Sodobni športi. V učnem načrtu so poleg drugih športov navedene tudi osnove žongliranja in hoje po najlonskem traku (angl. *slack-line*) (Kondrič, 2019). Na dodiplomskem in podiplomskem študiju se v okviru predmetov Športna gimnastika z ritmično izraznostjo 1 (Pajek in Čuk, 2019) in Športna gimnastika 2 (»Predmetnik. Športna vzgoja. Druga stopnja«, 2020) naučijo poučevati akrobatske prvine na parterju ter ravnanja z obročem, kolenico in kiji. Seveda to znanje ni namenjeno uporabi v cirkusu, vendar je zelo dobra osnova za obvladovanje cirkuških veščin.

Na Pedagoški fakulteti Univerze v Ljubljani imajo študenti smeri socialna pedagogika na dodiplomskem študiju na voljo izbirni predmet Cirkuška pedagogika (Predstavitveni zbornik: univerzitetni študijski program prve stopnje socialna pedagogika, 2021), pri katerem pridobijo temeljna znanja za poučevanje cirkuških veščin in njihovo uporabnost v socialno-pedagoškem delu. Tam ima svoj sedež tudi slovensko združenje za cirkuško pedagogiko Cirkokrog, ki v telovadnici Pedagoške fakultete vsako sredo prireja odprte brezplačne cirkuške delavnice (Debenjak, 2017).

Zavod Republike Slovenije za šolstvo je ob uvedbi neobveznih izbirnih predmetov v šolske programe leta 2014 organiziral seminarje za učitelje razrednega pouka in športne vzgoje o poučevanju cirkuških veščin. Učitelji so prejeli tudi gradivo, ki je vključevalo tematske sklope cirkuške spretnosti (preskakovanje dveh kolen, žongliranje, vrtenje kitajskega krožnika, vrtenje diabola, vrtenje poijev), ravnotežnostne spretnosti (hoja po napeti vrvi, več vrhov in traku, vzdrževanje ravnotežja na ravnotežnih deskah, žogah in vozičkih) in akrobatika (človeške piramide) (Bizjak Slanič, 2014).

Slovensko združenje za cirkuško pedagogiko Cirkokrog prav tako prireja usposabljanja iz cirkuške pedagogike, ki so sestavljena iz praktičnega in reflektivno-teoretičnega dela. Udeleženci in udeleženke se spoznajo z naslednjimi temami:

- »osnove izbranih cirkuških pripomočkov: žongliranje, vrtenje kitajskih krožnikov, vrtenje poijev, diablo, rožne palice,
- osnove ravnotežnostnih veščin: hoja po vrvi, slack-linu in rola bola,
- osnove lažjih partnerskih in skupinskih akrobacij ter grajenja človeških piramid,
- varnost pri izvajanju cirkuške delavnice,
- ustvarjalnost pri izvajanju cirkuške delavnice,
- izdelava pripomočkov,
- priprava in izvedba kratkega nastopa pred skupino,
- vplivi in pozitivni učinki cirkuške pedagogike na skupino in posameznika.«

Izobraževanja so namenjena vsem, ki želijo cirkuško pedagogiko uporabiti pri svojem delu (Debenjak, 2017).

Cirkus Fuskabo je v šolskem letu 2021/2022 priredil osem izobraževanj z naslovom Cirkus kot razvojno orodje za osebno rast in boljši učni proces. Namenjena so bila zaposlenim v vzgoji in izobraževanju kot program profesionalnega usposabljanja. Cilji programa so bili razumevanje in prepoznavanje koncepta socialnega cirkusa in pozitivnih učinkov na razvoj možganov ter na razvoj socialnih kompetenc, možnost implementacije veščin pri vzgojno-izobraževalnem procesu, predstavitev in uporaba cirkuških veščin v praksi ter prenos znanja in nadaljnja podpora ter svetovanje za samostojno izvajanje cirkuških dejavnosti (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2022).

Med šolskim letom Cirkus Fuskabo poleg vseh programov za otroke in mlade ponuja dvakrat na teden tudi program Cirkus za odrasle in treninge za trenerje, pomočnike ter prostovoljce (Cirkus Fuskabo, 2022). V Ljubljani cirkuške delavnice, tabore in izobraževanja izvaja tudi društvo Mismonismo (Mismonismo, 2022).

Predvsem pa je učitelju športne vzgoje pri učenju cirkuških veščin v oporo splet, kjer je na portalih dostopnih veliko kakovostnih posnetkov, ki sledijo didaktičnemu načelu postopnosti, razložijo gibanja v počasnih posnetkih in z vizualnimi prikazi.

■ Zaključek

Da se učenci v šoli učijo žonglirati ali vrteti obroč in postavljajo človeške piramide ali

se poizkušajo v pantomimi, učitelj športne vzgoje ne potrebuje umestitve cirkuških veščin kot posebnega tematskega sklopa v učni načrt, saj lahko te vsebine izvaja pri sklopih gimnastika z ritmično izraznostjo, ples (predvsem pantomima) ali naravne oblike gibanja, igre in splošna kondicijska priprava v drugem oziroma splošna kondicijska priprava v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju (Kovač idr., 2011). Nekatere vsebine so namreč že vključene v učni načrt pri različnih tematskih sklopih (pantomima, akrobatske prvine, vaje za razvoj ravnotežja, koordinacije ipd.). Morajo pa ga cirkuške veščine veseliti, biti mora več osnov in jih znati uporabiti za dosego ciljev pouka tako na gibalnem kot pedagoškem in socialnem področju. Cirkuške veščine ponujajo učitelju veliko manevrskega prostora pri poučevanju. Ni jim treba nameniti celotne šolske ure, saj jih lahko vključi le v določene dele vadbene enote. Večino navodil za izvedbo lahko posreduje prek učnih listov in didaktičnih kartonov. Vsaka cirkuška veščina zahteva za optimalno izvedbo kar precej ponovitev, njihova izvedba pa ne zavzame veliko prostora, zato je cirkuške veščine mogoče umestiti na določeno postajo pri vadbi po postajah, v poligon in kot dejavnost za učence, ki so opravičeni vadbe. Cirkuške veščine lahko učitelj poučuje tudi, kadar nadomešča drugega učitelja, saj za njihovo poučevanje ne potrebuje nujno telovadnice.

S cirkuškimi veščinami učitelj preprosto uveljavi učno načelo individualizacije in lahko učinkovito uporabi cirkus kot temo medpredmetnega povezovanja. V času šolanja na daljavo so bile nekatere cirkuške veščine odlični medij za razvoj tako gibalnih sposobnosti kot motivacije za delo in dviga razpoloženja, pa še preprosto jih je poučevati na daljavo prek enega od videokonferenčnih programov (Zoom, MS Teams). Vsebine lahko uspešno vključuje tudi v športni dan ali šolo v naravi kot popestritev ali pa za učence oziroma dijake organizira cirkuško delavnico. Vsebine so tudi zanimiva popestritev jutranjega varstva ali podaljšanega bivanja ter gibalnih odmorov ali minut za zdravje, bolj večji pa lahko ponudijo tudi interesno dejavnost, v katero vključijo eno ali več cirkuških veščin. V srednji šoli je mogoče klovnovske spretnosti uspešno povezati z gledališkimi krožki, ki so pogosta ponudba v gimnazijskih programih.

Možnosti za vključitev cirkuških veščin v pouk športne vzgoje je neskončno, poziti-

ven vpliv vpeljave pa se hitro odraža na razvoju nekaterih gibalnih sposobnosti učencev, boljši povezanosti razreda in dvigu motivacije za delo. Tudi možnosti za spoznavanje cirkuških veščin je kar nekaj, saj so na voljo različna izpopolnjevanja, vsak pa lahko najde tudi kakovostne videoposnetke na svetovnem spletu. Gotovo pa bi bilo dobrodošlo, če bi jih kot izbirni predmet vključili tudi v program športna vzgoja na Fakulteti za šport Univerze v Ljubljani.

Literatura

- Berden, L. (2017). *Socialni cirkus: študija primera Zirkus Lollypop* [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- Beauthier, L., Dubois, A. in Lemenu, D. (2016). *Research on youth and social circus pedagogy*. Caravan – European Youth and Social Circus Network.
- Bizjak Slanič, K. (2014). *Šport. Neobvezni izbirni predmet za 4., 5. in 6. razred. Gradivo za strokovno usposabljanje*. Zavod RS za šolstvo.
- Bolton, R. (2004). *Why circus works: how the values and structures of circus make it a significant developmental experience for young people* [Doktorska disertacija]. University of Murdoch, Perth. <https://researchrepository.murdoch.edu.au/id/eprint/401/>
- Burgess, H. (1974). *The classification of circus techniques*. The Drama Review: TDR, 18(1), 65–70. <http://static1.1.sqspcdn.com/static/f/221758/6720532/1272463936753/ClassificationCircusTechnBurgess74.pdf?token=IUFLP1Md4Yj8lInxtSBRwVCAzVM%3D>
- Carr, M. (2007). *Circus skills – An alternative to team sports and conventional physical education for reluctant exercisers*. Robert Townson Public School, Raby, Australia.
- Chung, L. (2010). Serving PE teachers' professional learning experiences in social circus. *New Horizons in Education*, 58(1), 108–119. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ893715.pdf>
- Cirkus Fuskabo. (2022). <https://skala.je/cirkus-fuskabo/>
- Debenjak, K. (2016). Cirkuška pedagogika: orodje za gradnjo socialnega prostora. *Socialna pedagogika*, 20(1/2), 163–183.
- Debenjak, K. (2017). *Gradivo za izobraževanje – osnove cirkuške pedagogike*. Slovensko združenje za cirkuško pedagogiko Cirkokrog, Ljubljana.
- Framework of competences for social circus trainer. (2011). CARAVAN – European youth circus and education network. <http://www.caravancircusnetwork.eu/wp-content/uploads/2015/02/LEO1fna1LOW2.pdf>
- Hyttinen, H. (2011). *Social circus - a guide to good practices*. Centre for Practise as Research in Theatre, University of Tampere,

Finland. http://www.jugglingmagazine.it/fileadmin/Image_Archive/05_CircoSociale-Terapeutico/soci_al_circus_handbook_2011.pdf

- Juvan, T. (2017). *Dopis ljubitelja cirkusa*. Neobjavljeno delo.
- Kiez, T. K. (2015). *The Impact of Circus Arts Instruction on the Physical Literacy of Children in Grades 4 and 5* [Magistrska naloga]. University of Manitoba, Faculty of Health Sciences, College of Rehabilitation Sciences, Winnipeg.
- Kondrič, M. (2019). *Sodobni športi. Učni načrt predmeta*. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
- Kovač, M. (2013). *Program osnovna šola. Šport – neobvezni izbirni predmet*. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, Zavod RS za šolstvo.
- Kovač, M. in Jurak, G. (2012). *Izpeljava športne vzgoje: didaktični pojavi, športni programi in učno okolje*. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
- Kovač, M., Markun, N., Lorenci, B., Novak, L., Planinšek, J., Hrastar, I., Pleteršek, K. in Muha, V. (2011). *Program osnovna šola – športna vzgoja – učni načrt*. Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod RS za šolstvo.
- Kriellaars, D. J., Cairney, J., Bortoleto, M. A., Kiez, T. K., Dudley, D. in Aubertin, P. (2019). The impact of circus arts instruction in physical education on the physical literacy of children in grades 4 and 5. *Journal of Teaching in Physical Education*, 38(2), 162–170.
- Lafortune, M. in Bouchard, A. (2011). *Community worker's guide: when circus lessons become life lessons*. Cirque du Soleil, Québec. http://holisticcircustherapy.com/ufiles/library/Social_Circus_Guide.pdf
- Maglio, J. in McKinstry, C. (2008). Occupational therapy and circus: Potential partners in enhancing the health and well-being of today's youth. *Australian Occupational Therapy Journal*, 55, 287–290. https://www.researchgate.net/profile/Jill-Maglio/publication/47298051_Occupational_therapy_and_circus_Potential_partners_in_enhancing_the_health_and_well-being_of_today's_youth/links/5fdbcc7645851553a0c6ef2e/Occupational-therapy-and-circus-Potential-partners-in-enhancing-the-health-and-well-being-of-todays-youth.pdf?origin=publication_detail
- Mikič, A., Rutar, M., Razpotnik, Š., Dekleva, M., Dekleva, B., Gorišek, Ž., Kobolt, A., Mihelič, K. in Žorga, S. (2009). *Cirkuška pedagogika*. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. (2022). <https://paka3.mss.edus.si/Katis-ProgramPrijava.aspx?ID=5573&A=detailKP>
- Mismonismo. (2022). <http://mismonismo.org/>

25. Predmetnik – Športna vzgoja – druga stopnja. (2020). <https://www.fsp.uni-lj.si/studij/mag-2-stopnja/sportna-vzgoja/predmetnik/>
26. Predstavitveni zbornik: univerzitetni študijski program prve stopnje socialna pedagogika. (2021). Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
27. Price, C. (2012). Circus for Schools: Bringing a Circo Arts Dimension to Physical Education. *PHENex Journal*, 4(1), 1–9. <http://ojs.acadiau.ca/index.php/phenex/article/view-File/1446/1230>
28. Pajek, M. in Čuk, I. (2019). Športna gimnastika z ritmično izraznostjo. Učni načrt predmeta. <https://www.fsp.uni-lj.si/studij/uni-1-stopnja/sportna-vzgoja/seznam-predmetov/2009041711280525/>
29. Rutar, M. (2005). *Cirkuška pedagogika: med metodo in prostim izrazom* [Diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
30. Tucunduva, B. in Bortoleto, M. (2019). *Circus and curricular innovation in physical education teachers education in Brazil*. (2019). <https://seer.ufrgs.br/Movimento/article/view/88131>

Jan Jereb, mag. prof. športne vzgoje
Gimnazija Poljane, Strossmayerjeva ulica 1,
1000 Ljubljana
janjereb.jereb@gmail.com